

ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

СЕЛИЩЕВА Ірина Іванівна.

УДК 72.01

**КОЛОРИСТИКА В СИСТЕМІ КОМПОЗИЦІЙНИХ ЗАСОБІВ
АРХІТЕКТУРИ МОДЕРНА В УКРАЇНІ.**

18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури

Харків – 2007

72.025.4

ЛННБ України ім.В.Стефаніка

00762021 (1)

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському державному технічному університеті будівництва та архітектури Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор архітектури, професор Кравець Володимир Йосипович,
Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри образотворчого та декоративного мистецтва

Офіційні опоненти:

доктор архітектури, професор Бевз Микола Валентинович,
Національний університет "Львівська політехніка" Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри реставрації та реконструкції архітектурних комплексів;

кандидат архітектури Розенфельд Максим Ілліч,
Харківська державна академія дизайну і мистецтв Міністерства освіти і науки України, доцент кафедри інтер'єру та обладнання.

Провідна установа:

Київська Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури Міністерства освіти і науки України, кафедра історії, теорії архітектури та синтезу мистецтв, м. Київ.

Захист відбудеться "16" березня 2007 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.056.02 в Харківському державному технічному університеті будівництва та архітектури за адресою: 61002, м. Харків, вул. Сумська,40, архітектурний факультет.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського державного технічного університету будівництва та архітектури за адресою: 61002, м. Харків, вул. Сумська,40.

Автореферат розісланий "12" лютого 2007 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ігнат'єва Н.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження Справжнє відродження і розвиток генетичних основ української культури неможливе без всебічного вивчення глибинних, корінних властивостей її різноманітної складової, зокрема її архітектурно-художньої спадщини. Не дивлячись на те, що Україна територіально входила до складу двох імперій: Російської (східний, центральний і південний регіони) і Австро-Угорської (західний регіон), однією з яскравих сторінок кам'яного літопису історії архітектури є прекрасні творіння українських архітекторів, які завдяки досконалості своєї художньої мови знаходяться в числі найкращих досягнень європейської архітектурно-художньої культури естетики модерна. Цей етап розвитку світової і вітчизняної архітектури глибоко і широко висвітлений в професійній архітектурознавчій і мистецтвознавчій літературі. Серед дослідників цього культурного феномена імена: Юрген Едіке, Сюзани А. Стерноу, Ернста Гомбріха, Я.А. Крастінша, Philippe Garner (Філіпа Гарнера), Ian Bennett (Яна Беннетта), Жан-Поль Мідана, Klaus-Jurgen Sembach (Клаус-Юрген Сембаш), Chaplott & Peter Fiell (Шарлота і Пітер Філл), Фар-Беккер Габрієлі, Рената Ульмер, Я. Станькова, І. Пехар, Ю.С. Асеева, В.Н. Батажкової, А.А. Берсеневой, І.А. Бертенева, Ю. Бірюльова, Е.А. Борисової і Т.п. Каждан, Е.І. Кириченко, Б.М. Кірікова, М.Н. Пожарської, В. Петрова, Д.В. Сараб'янова, А.А. Сидорова, Г.Ю. Стернина, П.К. Суздальова, В.В. Чепеліка, В.Е. Ясевича і багатьох інших авторів. В роботах вітчизняних авторів досліджується композиція і морфологія українського модерна, аналізуються типи будівель, формування вітчизняних архітектурних шкіл: Києва, Харкова, Львова, Одеси, приводяться відомості про найцікавіші споруди, про час їх побудови і авторстві. Проте в професійній вітчизняній літературі практично повністю відсутній аналіз саме колористичної складової архітектурно-художнього образу в системі художніх прийомів модерна. А тим часом значну роль у формуванні образно-естетичної будови кращих зразків стилю «модерн» відігравало саме колористичне рішення композиційних прийомів, що створили неповторний і характерний художній вигляд стилю. При формуванні комфортного архітектурного середовища в умовах сучасного міста необхідно використовувати багатий та великий досвід архітекторів-новаторів епохи модерну, що реалізували в своїй творчості теорію модерна про синтез мистецтв, задачею якого була гармонізація і естетизація середовища. І з погляду необхідності відродження і подальшого розвитку в нових умовах рис національної архітектури, що історично склалися, і з точки зору неосвітленості в спеціальній літературі колористичної складової феномена модерна, що залишив в Україні значне число прекрасних зразків, поставлена в дослідженні мета всебічного аналізу колористики в системі композиційних засобів архітектури вітчизняного модерна є актуальною.

Зв'язок роботи з науковими програмами і планами. Дисертаційна робота виконана відповідно до державних програм, які забезпечують формування комфортного архітектурного середовища. Обраний напрямок дослідження зв'язаний з пріоритетною тематикою наукових розробок в галузі архітектурної композиції, в рамках теми (0102U001359) кафедри образотворчого та декоративного мистецтва архітектурного факультету Харківського державного технічного університету будівництва та архітектури.

Мета дослідження передбачає всебічний аналіз функцій колористики в системі композиційних засобів архітектури модерна в Україні.

Задачі дослідження передбачають:

1. виявлення регіональних особливостей колористичних палітр і їх втілень в кращих зразках архітектури модерна в Україні;
2. аналіз функцій колористики у формуванні містобудівних особливостей архітектури модерна в Україні;
3. аналіз функцій колористики у формуванні об'ємно-просторової композиції структури об'єктів архітектури модерна в Україні;
4. аналіз виразних функцій і можливостей кольору в системі конструктивно-тектонічних характеристик у композиційних прийомах архітектури модерна в Україні;
5. дослідження функцій кольору у формуванні синтезу декоративних мистецтв і архітектурно-композиційних засобів у системі архітектурно-художнього образу об'єктів модерна в Україні.

Об'єктом дослідження є колористика архітектури модерна в Україні.

Предметом дослідження є функції і композиційно виразні особливості архітектурної колористики в системі композиційних засобів архітектури модерна в Україні.

Методи дослідження засновані на аналізі архівних, історичних, літературних і проектних матеріалів, а також передбачають проведення натурних колориметричних обстежень конкретних архітектурних об'єктів модерна та їх композиційного і мистецтвознавчого аналізу, а також ієрархію аналітичних кроків дослідження функцій колористики в архітектурному середовищі від регіонів до деталей і враховують класифікацію К. Лінча універсальних елементів міського середовища: «шляхи», «межі», «райони», «вузли», «орієнтири», а також автор включив в цю класифікацію і «майдани». Аналіз використовує класифікацію В.Й. Кравця функцій кольору в процесах сприйняття і у формуванні архітектурно-художнього образу, а для натурних вимірювань колориметричну систему В.Й. Кравця для ідентифікації параметрів колірних тонів в об'єктах архітектури модерна, досліджених в дисертації.

Наукова новизна отриманих результатів. Введений до наукового вжитку вперше зібраний об'єктний матеріал, що відображає палітру і композиційні засоби

архітектурної колористики стилю «модерн» в Україні. Вивчені функції колористики в системі композиційних засобів і формування архітектурно-художнього образу архітектури модерна в Україні. Розглянута колористика архітектури модерна в Україні як частина європейського архітектурно-художнього процесу з урахуванням впливу художніх культур Заходу і Сходу та виявлено культурне системоутворююче національне ядро в архітектурній колористичній модерні в Україні.

Вірогідність наукових результатів і висновків дисертації забезпечується аналізом великого теоретичного, історичного і архівного матеріалу, проведенням натурних колориметричних обстежень достатньо великої кількості конкретних архітектурних об'єктів стилю модерн в Україні для отримання коректних результатів.

Наукове значення роботи у дисертації вперше описані функції кольору в системі композиційних засобів архітектури декоративної, національно-романтичної та раціоналістичної гілок стилю модерн в Україні.

Практичне значення роботи. Результати дослідження можуть бути використані для збереження і розвитку традицій національної колористичної культури в архітектурній практиці: при розробці проектів реставрації будівель стилю модерну; в охоронних заходах стосовно до існуючих архітектурних пам'яток цієї епохи в процесі їх реставрації і реконструкції; застосування отриманих результатів в перспективному архітектурному проектуванні для збереження генетичної лінії колористики модерна в Україні; в учбовому процесі на архітектурних факультетах з дисциплін «архітектурне проектування», «архітектурна колористика» і «декоративне мистецтво».

Особистий внесок здобувача. Введений до наукового вжитку вперше зібраний і систематизований автором фактичний колористичний матеріал, що відображає генезис, розвиток і специфіку колористичної складової архітектурно-художнього феномена стилю «модерн» в Україні. Визначені колористичні палітри архітектури модерна в східному, центральному, південному і західному регіонах України. Визначені колористичні особливості декоративної, національно-романтичної і раціоналістичної гілок архітектури модерна у цих регіонах. Досліджено взаємозв'язок колористики модерна в Україні із національними колористичними регіональними традиціями. Досліджені функції колористики у системі композиційних засобів, формування архітектурно-художнього образу модерна. Основні положення викладені в одинадцяти наукових статтях, одна з яких написана в співавторстві (Кравець В.Й., Селищева І.І. Колористика епохи «модерн» в архітектурі Харькова. // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті, - вип. № 2-3`2001 – 1` 2002 - X., - с. 185-190), особистий внесок здобувача в зазначеній статті – виявлена колористична палітра архітектури трьох гілок модерна міста Харькова.

Апробація роботи і впровадження результатів дисертації. Основні положення дисертації представлені в одинадцяти статтях, опублікованих в наукових збірках, і доповідалися на щорічних наукових конференціях Харківського державного технічного університету будівництва та архітектури (1998-2004 рр.) і міжнародних наукових конференціях «Восьмі Слобожанські читання», присвячені 350-річчю м. Харкова (2004 р.), і «Дев'яти Слобожанські читання» (Харків, 29-30 вересня 2005 р.), «Десяті Слобожанські читання» (Харків, 21-22 вересня 2006 р.).

Публікації. Безпосередньо за темою дисертації опубліковано 11 статей в спеціалізованих наукових та у науково-популярних виданнях.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 190 сторінок, з них 148 сторінок основного тексту, 17 сторінок списку використаних джерел, кількістю 231 і 24 сторінок додатку.

У вступі обґрунтовується актуальність вибраної теми дослідження і ступінь вивченості проблеми. Сформульовані мета і задачі дослідження, визначені об'єкт, предмет і межі дослідження, визначена методика дослідження, а також обґрунтована наукова коректність і практична цінність отриманих результатів.

У першому розділі «Сучасний стан вивченості питання архітектурної колористики в системі композиційних засобів модерна в Україні і методика дослідження» проведено аналіз наукових і літературних джерел, досліджено стан вивчення проблеми колористики стилю «модерн» в Європі, Росії і в Україні, який виявлено недостатнім, особливо щодо України. Крім того у розділі освітлена методика дослідження, котра базується на поетапному вивченню реалізації функцій колористики за положеннями К.Лінча, О.О. Тіца та В.Й. Кравця.

У другому розділі «Особливості колористики модерна в архітектурі східного, центрального і південного регіонів України» аналізуються функції колористики у системі композиційних засобів архітектури архітектури декоративної, національно-романтичної та раціоналістичної гілок модерну цих регіонів. Вивчено палітри та їх функціонування у композиційних засобів формування за для всіх гілок модерну зазначених регіонів.

У третьому розділі «Специфіка колористики сецесії (модерну) в архітектурі західного регіону України» аналізуються функції колористики в системі композиційних засобів архітектури декоративної, національно-романтичної та раціоналістичної гілок сецесії (модерну) в місті Львові і малих містах західного регіону: Чернівцях, Івано-Франківську (Станіславі). Вивчено палітри та їх функціонування у композиційних засобів формування за для всіх гілок модерну західного регіону.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Сучасний стан вивченості питання архітектурної колористики в системі композиційних засобів модерна в Україні і методика дослідження» проведено аналіз наукових і літературних джерел, досліджено стан проблеми виникнення і розвитку стилю «модерн», його колористики в Європі, Росії та виявлено недостаня вивченость в Україні, а також освітлена методика дослідження. Досліджено часовий період, відмічений в світовому мистецтві народженням стилю «модерн». Новаторський і прогресивний стиль отримав в кожній країні свою назву: в Австрії, Польщі і Чехії «Sezessionstil», у Німеччині «Jugendstil», у Франції і Бельгії «Art Nouveau», у Італії стиль «Liberty», в Англії «Modern Style», в Іспанії «Модернізм», у Росії і в Україні – «Модерн». Модерн охопив усі країни Європи, перекочував за океан, став до 1900-х років всесвітнім явищем.

Розвитку модерна в Європі присвятила свої дослідження значна кількість теоретиків архітектури і мистецтва, такі як Юрген Едіке, Сюзана А. Стерноу, Ернст Гомбріх, Хуан Бассегода Нонель, Я.А. Крастінш, Philippe Garner (Філіп Гарнер), Roger-Henri Guerrant (Роджер-Хенрі Гирратд), Ian Bennett (Ян Беннетт), Klaus-Jurgen Sembach (Клаус-Юрген Сембаш), Джон Ревалд, К. Маркова, Charlott & Peter Fiell (Шарлотта і Пітер Філл.), Жан-Поль Мідан, Фар-Беккер Габріелі, Рената Ульмер Я. Станькова, І. Пехар, А.А. Берсенєва, Д.В. Сараб'янов і багато інших авторів. У цих дослідженнях розглядаються: соціально-економічні, історико-культурні, науково-технічні чинники формування стилю модерн, аналізується творчість європейських митців і архітекторів-новаторів, що реалізували в своїй творчості теорію модерна про синтез мистецтв, задачею якого була гармонізація і естетизація середовища. Новаторський стиль, що увібрав в себе досягнення прогресу, популярні ідеї і теорії, символізував устремління молодого творчого покоління і протест проти консервативного академічного мистецтва. Він проник у всі сфери мистецтва: від літератури, музики, театру до різних жанрів образотворчого і декоративного мистецтва. У сферу впливу стилю потрапила і архітектура, що повнокровно втілила ідею синтезу суміжних мистецтв: станкового живопису, скульптури, монументально-декоративного і декоративно-ужиткового мистецтва. Нові матеріали (монолітний бетон, металеві конструкції, нові оздоблювальні матеріали) і методи будівництва, що застосовувалися в архітектурі, дали поштовх для появи нових принципів формоутворення, які дозволили вільно варіювати прийоми пластики та імітувати вітальні мотиви в оздобленні екстер'єру і інтер'єрів споруд. Основним замовником «нової» архітектури рубежу ХІХ – ХХ століть з'явився клас крупних власників: купецтва, банкірів, фабрикантів.

Виникли теоретичні концепції архітектури модерна, нове художнє мислення і підходи до проектування. На думку Ф. Гарнієра, Я. Беннетта, Э. Гомбріха, Ю. Мархлевського, К. Маркова і багатьох інших дослідників, на кристалізацію принципів модерна, як стилю, вплинула діяльність англійців: естета та критика Дж. Рьоскіна і продовжувача його теоретичних ідей художника У. Моріса. Дослідники Ю. Едіке і Д.В. Сараб'янов вважають, що одним з підходів модерна є принцип проектування будівлі «зсередини - пазовні». Виникають будівлі з асиметричним плануванням і вільним розміщенням приміщень на різних рівнях, в основі яких лежить цілком нова концепція. У цих будівлях вже намічається відхід від обов'язкової симетричної композиції і зовнішньої репрезентативності: перетікання внутрішнього простору з одного приміщення в інше, роль головної вертикалі внутрішнього простору грають сходи, навколо яких розташовуються основні об'єми. Часто центром просторової композиції будинку служить двохсвітний зал, навколо якого групується решта приміщень. Ю. Едіке вважає, що подібно до того, як орнаментика «Югендстилю» підпорядкована лише власній закономірності побудови, так і фасад окремої будівлі не обов'язково симетричний. Часто повторювана згодом вимога розглядати функціональне призначення, як одна з неодмінних умов створення зовнішнього образу будівлі, знайшла тут уперше стосовно житлового будинку чітке вираження. На думку Є.І. Кириченко, спільною рисою системоутворюючих зв'язків стилю модерн є органічна цілісність. Цей формоутворювальний принцип передбачає своєрідну діалогічність організації архітектурної системи на відміну від ієрархічності монічного типу, яка властива організації архітектурної системи, що веде походження від Ренесансу. Класична ордерна система у модерні трансформується. Специфічно використовується тектонічна пластика ліній і форм, як прояв біонічних тенденцій в архітектурі, джерела яких простежуються з архітектури готики. Модерн нескінченно варіював форми порталів, вікон і віконних палітурок, малюнок балконних ґрат, пластику еркерів, нависаючих карнизів і фронтонів параболическої, еліпсоподібної або складної форми, що надавали текучість або зламність загальному силуету будівель. Віддається перевага виразним засобам природних будівельних матеріалів.

У даному дослідженні автор спирається на концепцію Ю.С. Асєєва, А.А. Берсенєвої, Є.І. Кириченко, В.В. Чепеліка, В.Е. Ясєвіча про три гілки європейського модерна: декоративної, національно-романтичної і раціоналістичної. Архітектори декоративної гілки модерна затверджували принцип формоутворення, заснованого на культивованому витонченому естетизмі, захопленості орнаментально-флоральними мотивами. «Декоративний» модерн характеризується плавним перетіканням однієї форми в іншу, що асоціативно нагадують форми рослинного світу. Декоративний модерн активно використовує контраст фактур будівельних матеріалів, а також поліхромію і

художньо-виразні можливості монументально-декоративного мистецтва. Дослідники А.А. Берсенєва, Є.А. Борисова, Т.П. Каждан, Філіп Гарнер, Юрген Едіке, Є.І. Кириченко, Д.В. Сараб'янов, Хуан Бассеґода Нонель, Я.А. Крастінш, Ян Беннетт відзначають, що з середини ХІХ століття в Європі стає популярною ідея використання в архітектурі національних мотивів, основою яких стала народна архітектура і спадщина часів готики, ренесансу і бароко. Оперуючи традиційними елементами національної архітектури, такими як: дверні і віконні отвори з скосом у верхній частині, стрілчастої форми дахи, національний орнамент, керамічні вставки, використовуючи колористику народної архітектури, декоративно-ужиткового мистецтва, характерної для певної країни або регіону, архітектори модерна різних національних європейських архітектурних шкіл створили зразки національно-романтичної гілки модерну: «Закопанського стилю» в Польщі, Угорщини і Чехії, у країнах Скандинавії і Латвії зразки «Північного стилю». На початку ХХ століття в архітектурі стає популярною раціоналістична гілка модерна. Естетика модерна все більш зближувалася з бурхливим технічним прогресом, що пропонував нові технології будівництва, які дозволяли створювати залізобетонні структури, нові конструкції і матеріали та їхню природню колористику зумовила новаторський характер архітектурно-художнього образу цілої низки ділових, цивільних і житлових споруд 1906-1914 років. В основу художньої виразності фасадів був покладений каркас будівель, а зовнішній орнамент зникає з площини стіни.

Дослідження Т. Анфілової, І.А. Бертенєва, В.Н. Батажкової, Є.А. Борисової і Т.П. Каждан, Е. Волковітської, Б.М. Кірікова, Є.І. Кириченко, К. Макарова, Д. Магомедова, В. Петрова, М.Н. Пожарської, Д.В. Сараб'янова, А.А. Сидорова, Г.Ю. Стернина, П.К. Суздальова, І. Уварової, Е. Федорової, Н.М. Тарабукіна підтверджують наявність трьох гілок в архітектурі російського модерна, але проблема колористики архітектури модерна мало висвітлювалась в літературі.

Наукові роботи В.Є. Ясєвіча, Ю.С. Асєєва В.В. Чепеліка, Ю. Бірюльова, О.В. Чепелік, А.Б. Беломєсяцева, Б. Єрофалова також виділяють три гілки модерна в архітектурі України. Національно-романтичну гілку модерна В.В. Чепелік і О.В. Чепелік визначають як український архітектурний модерн (УАМ).

На думку І. А. Азіз'ян, Ш. Бодлера, Э. Гомбриха в колористиці модерну був використаний колорит японської кольорової гравюри, колорит орнаментики середньовічного Ірану і колорит французького живопису кінця ХІХ століття. Ю. Мархлевський вважає, що колорит французького живопису був перенесений у колористику архітектури і монументально-декоративного мистецтва. Популярна палітра модерна у Європі складалася з синіх, фіолетових, пурпурних, лілових, різноманітних відтінків зелено-болотяного, градацій ахроматичного сірого в поєднанні з жовто-червоними і коричневими кольоровостями.

Колористика архітектури модерну в Росії ґрунтувалась на палітрі західноєвропейського модерну і російського образотворчого мистецтва кінця XIX століття, представленого об'єднанням «Мир искусства». Враховуючи національні традиції російської архітектури, засновані на багатому досвіді використання кольору в цивільних і культових спорудах XVII століття, художники і архітектори С.В. Малютін, В.М. Васнецов, Ф.О. Шехтель та ін. свідомо прагнули підкреслити в «неоросійському» стилі спадкоємність колористичних традицій.

Колористична складова, як одина з найважливіших частин архітектурно-художнього образу стилю, розглядалася частково, а колористика в системі композиційних засобів архітектури модерна в Україні не розглядалася зовсім. Для вирішення поставленої мети дослідження - побудови моделі підсистеми колористики в системі композиційних засобів архітектури модерна в Україні автором була використана наступна методика:

- I. Проведення колористичного аналізу колірних культур різних регіонів України.
- II. Проведення натурних колориметричних досліджень достатньо значної кількості (186) будівель стилю модерн в основних регіонах України: східного, центрального, південного і західного на основі колориметричної рівноконтрастної системи (В.Й. Кравець). Крім того, проводилося дослідження наукових, історичних, літературних, архівних джерел і проектних матеріалів.
- III. Аналіз функцій колористики в системі композиційних засобів модерна, який проводився у наступній ієрархії етапів: 1) містобудівний аналіз функцій колористики в парадигмі категорій, запропонованих К. Лінчем (шляхи, межі, райони, вузли, орієнтири, до яких доданий майдан. 2) аналіз функцій колористики у формуванні об'ємно-просторової композиції об'єктів архітектури модерна ґрунтується на дослідженнях І.А. Азізян, О.О. Тица, Воробійової і В.Й. Кравця про функції-цілі і функції-засоби архітектурної колористики. Будівлі декоративної гілки архітектури модерна в Україні та їх колористика аналізувались на основі тенденцій архітектури західноєвропейського модерну, який використовував різноваріантні інтерпретації теми готики, барокко, «східних стилей», «північного стилю», народного мистецтва. Національно-романтична гілка архітектури модерна та її колористика аналізувалась на основі форм дерев'яної сакральної архітектури и народного українського зодчества. Раціоналістична гілка архітектури модерна України в дослідженні аналізується в світі тенденцій архітектури західноєвропейського модерну.

У другому розділі «Особливості колористики модерна в архітектурі східного, центрального і південного регіонів України» аналізуються функції колористики у системі композиційних засобів архітектури модерну цих регіонів. У досліджуваній період східний, центральний і південний регіони України територіально входили до складу Російської імперії, що вплинуло на соціально-політичне життя і культуру в цілому. У цих регіонах України модерн розвивався

на основі ідеології західноєвропейського модерна. В архітектурі України модерн представлено усіма трьома гілками. Декоративна гілка формується в кінці XIX століття, національно-романтична гілка в 1900-х роках XX століття і раціоналістична гілка формується в 1908-1910-х роках.

У найбільшому місті східного регіону України, місті Харкові, було обстежено 53 споруди всіх гілок архітектури модерна, у центральному регіоні (Київ, Полтава, Вінниця) – 25. У архітектурі південного регіону (Одеса, Дніпропетровськ, Херсон) модерн не був популярний через домінування класичних традицій. У цьому регіоні було обстежено 9 об'єктів модерна.

Досліджено, що у всіх регіонах склалася своя специфіка етнічних традицій колористичної культури архітектури, народного житла і декоративно-ужиткового мистецтва, палітра якої заснована на контрастній гармонійній парі «жовтий – синій» ($\Delta\lambda = 54$ п. за запропонованою теорією кольорової гармонії В.Й. Кравця) і гармонійній четвірці: жовтий - синій - червоний - зелений ($\Delta\lambda = 27$ п.). Часто ці кольоровості підтримувались білим, чорним і сірим, які в основному реалізуються місцевими природними будівельними матеріалами: глиною, соломною, каменем, деревом. Ахроматичний білий в системі етнічної колористичної палітри східного, центрального і південного регіонів був загальноприйнятим (Т.Ф. Гайдук, В.І. Каменський, Т. Ніколаєва, С. Д. Лемешев, І. Проніна, А.В. Ярошенко).

Будівлі модерна, що виходять фасадом на червону лінію вулиці – «шляхи» (за К. Лінчем), утворюють єдиний фронт забудови і в цій ситуації колір «не працює» на міський простір. Функції колористики архітектури модерна в містобудівному аспекті обмежані. Композиція фронтальних фасадів в основному симетрична, причому в декоративній гілці модерна фасад трохи збагачений пластикою глибинних елементів. Бокові торці будівель, підкреслюючи основний об'єм, виконувалися в цеглині червоно-помаранчового кольору ($\lambda = 650$ нм.) і колористичним строєм впливали на сприйняття образу споруди. Але в цілому на кольоровий образ міста, при русі вздовж вулиці, ці фасади не впливали.

Розташування будівель на перехресті вулиць та на майдані, створює так звані «вузли» і «орієнтири» (за К. Лінчем). При такому розташуванні будівель, які в цьому «вузлі» створюють композиційний акцент, є великі можливості виявити колористичні, пластичні та образні характеристики. В цьому випадку, що дозволяє зробити огляд будівлі на достатньої відстані, в містобудівному аспекті можливості кольора розкриваються достатньо широко. Такі споруди мають два фасади, як правило, різні за композицією сприймаються з обох вулиць. Кожний з фасадів будується за тими ж принципами, тільки за відсутності симетрії. Домінантою композицій є кутові елементи, завершені, переважно, вежею або еркером, які з'єднують обидва фасади. Кутове положення таких будівель дозволяє оцінити їх композицію вже не як фронтальну, а як активно-об'ємну (за О.О. Тіцем). В результаті натурного і архівного дослідження встановлено, що палітра

декоративної гілки модерна архітектури означених регіонів ґрунтувалася на контрастній або нюансній поліхромії, але також позначився і вплив колористичної культури Західної Європи ($\Delta L = 36$ п., $\Delta L = 27$ п., $\Delta L \leq 21$ п.). Оштукатурені поверхні стін забарвлювалися в популярний сіро-бузковий ($\lambda = 402$ нм.), світло-жовтий колір ($\lambda = 575$ нм.), використовувалися градації зеленого (від $\lambda = 549$ нм. до $\lambda = 515$ нм.), блакитного (від $\lambda = 510$ нм. до $\lambda = 480$ нм.), використовувався натуральний червоно-помаранчовий колір облицювальної цеглини ($\lambda = 650$ нм.). Всі ці кольоровості утворювали гармонійно контрастні ($\Delta L = 27$ п., $\Delta L = 36$ п., $\Delta L = 54$ п.) або нюансні гами ($\Delta L \leq 21$ п.). Структурні пластичні архітектурні елементи (дверні отвори, пілони, лопатки, віконні обрамлення, пілястри, карнизи) і декоративно-символічні елементи (геометричний або рослинний орнамент, стилізовані зображення птахів, тварин, міфологічні образи та ін.) акцентувалися ахроматичним білим або мали натуральний світло-сірий колір бетону, виконуючи формоутворюючу, декоративну функцію та зображально-образну функції кольору в системі інших композиційних засобів. Крім того, колір використовувався як активний засіб виявлення конструктивно-тектонічних засобів композиції. Цоколь або перший поверх будівлі виділявся тектонічним тоном («земляними», темно-сірими і т.ін.). Особливо треба обумовити колористичну реалізацію зображально-образотворчих декоративних елементів в синтезі архітектурної композиції. На фасадах будівель застосовувалися поліхромні майолікові орнаментальні і сюжетні панно, керамічні фризи і вставки насичених кольоровостей: жовті ($\lambda = 585$ нм.), бірюзові ($\lambda = 515$ нм.), бордові ($\lambda = 760$ нм.), лілові ($\lambda = 440$ нм.). Палітри цих монументальних творів будувалися на контрастних гармонійних парах ($\Delta L = 54$ п.), тріадах ($\Delta L = 36$ п.) і четвірках ($\Delta L = 27$ п.). Вони завершували своєю гармонійністю архітектурно-художній образ споруджень декоративної гілки.

Національно-романтична гілка активно розвивалася у рамках модерна в східному, центральному і південному регіонах України з початку ХХ століття (С.І. Васильковський, О.Г. Сластьон, Д.І. Яворницький, В.Г. Крічевській, С.П. Тимошенко, К.М. Жуков, П.П. Фетисов, Б.М. Корнієнко і багато інших). Архітектор К.М. Жуков сформулював 12 тез українського архітектурного стилю (УАС), основою якого є архітектура дерев'яних сакральних споруд. Художник О.Г. Сластьон в 1900-х роках сформулював шість основних морфологічних ознак української архітектури, враховуючи клімат, ландшафт і етнографію. О.Г. Сластьон став ініціатором широкого застосування в архітектурі поливної кераміки, стверджуючи, що це не тільки модний матеріал для стилю модерн, але і глибоко народний матеріал від Полтави, Києва і до Карпат, матеріал, який відповідає естетичним ідеалам народу і місцевим кліматичним умовам. На містобудівному рівні зразки національно-романтичної гілки модерна вписувалися в міську забудову на тих же принципах, що і зразки декоративної гілки, колористика виконувала туж саму роль. В цілому композиційні рішення споруд

національно-романтичної гілки, були орієнтовані на традиційну народну естетику і світогляд, відрізнялися незвичайною свободою, динамічністю, непередбачуваністю і барвистістю. Для цього були задіяні структурні пластичні елементи (складнофігурні фронтони, заломы, вежі, шпилі, колони, пілястри, трапецевидні портали і вікна) і декоративно-символічні елементи (орнаментальна і скульптурна пластика). Реалізація функцій колористики в цих рішеннях являла собою незвичайну, майже казкову барвистість колірних палітр. Ця барвистість була представлена злиттям яскравих регіональних традиційних палітр з вишуканістю колористичних знахідок європейського модерна: жовтий ($\lambda = 570$ нм.) – синій ($\lambda = 470$ нм.) - гармонійна пара ($\Delta L = 54$ п.); блакить ($\lambda = 480$ нм.) – пурпур ($\lambda = 700$ нм) – лимонно-жовтий ($\lambda = 570$ нм) - гармонійна тріада ($\Delta L = 36$ п.); жовтий ($\lambda = 570$ нм) – синій ($\lambda = 470$ нм) – червоний ($\lambda = 690$ нм) – смарагдовий ($\lambda = 510$ нм) - гармонійна четвірка ($\Delta L = 27$ п.). Палітри підкреслювали формоутворення і тектоніку композиційних рішень фасадів будівель.

До 1910-х років ХХ століття на зміну декоративності приходять раціоналістичні тенденції, формується раціоналістична гілка модерна в Україні. Естетика функціоналізму заохочувала прагнення до естетизації правди конструкцій і матеріалів, до контрастів фактур, динамічності об'ємно-просторових рішень. На містобудівному рівні зразки архітектури раціоналістичної гілки модерна вбудовувалися в архітектурно-просторове середовище на тих же принципах, що й зразки декоративної і національно-романтичної гілки. Морфологічний аналіз композиції фасадів раціоналістичної гілки модерна приводить до висновку про мінімізацію архітектурних деталей. Аскетична композиційна мова фасадів зводиться до чистої геометризації архітектурних форм, відмови від традиційних і набутих декоративною та національно-романтичної гілками виразних можливостей архітектурних деталей. Колористичні функції в системі композиційних засобів раціоналістичної гілки модерна, особливо порівняно з декоративною і національно-романтичною, виявилися надзвичайно обмеженими. На зміну тонко розробленої поліхромії декоративної гілки модерна з найтоншими нюансами відтінків приходить монохромна колірна гамма, яка сприяла цілісному сприйняттю силуету і об'єму споруд, і котра була реалізована сірою ахроматикою будівельних матеріалів: бетону і штукатурки (террозит) – ця ахроматичність фасадів виразно контрастує з досить яскравими палітрами фасадів сусідніх різностильових споруд.

У третьому розділі «Специфіка колористики сецесії (модерна) в архітектурі західного регіону України» аналізуються функції колористики в системі композиційних засобів архітектури модерна (сецесії) у місті Львові і малих містах західного регіону: Чернівцях, Івано-Франківську (Станіславі). Західний регіон в досліджуваній період входив до складу Австро-Угорської імперії, до 1914 року. У цьому регіоні було обстежено 99 об'єктів, що представляють ті ж три гілки

архітектури сецесії (модерна). Львівська архітектурна школа створюється і формується під впливом концепцій віденського сецесіона кінця XIX століття, зокрема ідей О. Вагнера, а потім А. Лооса.

Було з'ясовано, що традиційна народна палітра західного регіону стримана. Природний колір дерева в народній архітектурі з домінуванням сіро-чорного іноді поєднувався з побілкою або промазуванням швів розчином із глини голубуватого ($\lambda = 497$ нм. і охристого $\lambda = 580$ нм.) відтінків. У мостинні доріжок у дворах застосовуються природний камінь сірого і сіро-рожевого ($\lambda = 690$ нм.) відтінку. Нестача яскравих, насичених кольорів в екстер'єрі народної архітектури заповнювався багатю колористикою природного оточення: великою кількістю відтінків зелені і яскравими кольорами квітів гірських рослин на полонинах. У предметах декоративно-ужиткового мистецтва і народного костюма присутня яскрава колористика, що включала ахроматичний білий, сині ($\lambda = 470$ нм.), жовті ($\lambda = 580$ нм.), червоні ($\lambda = 690$ нм.), смарагдові ($\lambda = 520$ нм.), оранжеві ($\lambda = 615$ нм) кольоровості. Для цього регіону є характерною контрастна гармонійна колористична гамма, заснована на парі ($\Delta\lambda = 54$ п.), тріаді ($\Delta\lambda = 36$ п.) і четвірці ($\Delta\lambda = 27$ п.) (Т.Ф. Гайдук, В.І. Каменський, Т.О. Ніколаєва, С. Д. Лемешев).

Містобудівні рішення, включення споруд модерна в тканину міста, морфологія композицій фасадів, архітектурна деталізація споруд модерна західного регіону фактично відображала ті ж характерні риси стилю, що й об'єкти в східному, центральному і південному регіонах. Колористика декоративної гілки сецесії (модерна) Львова характерна наступними палітрами: на фоні поліхромної стіни (градації вохри (від $\lambda = 580$ нм до $\lambda = 570$ нм), градації зеленого (від $\lambda = 549$ нм до $\lambda = 527$ нм), градації сіро-рожевого (від $\lambda = 750$ нм до $\lambda = 736$ нм)), «структурні пластичні деталі» і «декоративно-символічні елементи» виділялися щільнішим тоном. Фасади прибуткових будинків вирішені у дуже типовій для Львова колористиці: охристо-сірий ($\lambda = 580$ нм.) фон стіни і щільний за тоном вохристий (від $\lambda = 580$ нм. до $\lambda = 615$ нм.) декор утворюють нюансну гармонійну гамму ($\Delta\lambda \leq 21$ п.), засновану на жовтих кольоровостях (від $\lambda = 580$ нм. до $\lambda = 615$ нм.), але в поєднанні з колористикою навколишнього середовища утворюють контрастну гармонійну гамму, засновану на парі: синій - вохра ($\Delta\lambda = 54$ п.). Колористичний прийом, використаний в будівлях, розташованих на перетині двох вулиць, аналогічний колористиці будівель, звернутих фасадом вздовж вулиці – на фоні поліхромної світлої стіни (градації вохри ($\lambda = 580$ нм), градації зеленого ($\lambda = 527$ нм), градації сіро-рожевого ($\lambda = 750$ нм), градації ахроматичного сірого), «структурні пластичні деталі» і «декоративно-символічні елементи» (О.А. Тіц) виділялися щільнішим тоном (градації вохри ($\lambda = 580$ нм), градації зеленого ($\lambda = 527$ нм), градації сіро-рожевого ($\lambda = 750$ нм)). Цоколь або перший поверх будівлі виділявся, як правило, нейтральним темно-сірим тоном по відношенню до світлішого тону стіни, підкреслюючи стійкість і виражаючи «вагові» відносини

деталей. Роль колірною композиційного акценту грали декоративні елементи, орнаментальні керамічні фризи і вставки, реалізуючи синтез архітектури і монументально-декоративного мистецтва, завершуючи формування цілісного архітектурно-художнього образу. Для поліхромних керамічних фризів і вставок використовувалися градації зеленого ($\lambda = \text{від } 550 \text{ нм. до } \lambda = 510 \text{ нм.}$), бірюзового ($\lambda = 480 \text{ нм.}$), фіолетового (від $\lambda = 450 \text{ нм. до } \lambda = 380 \text{ нм}$), бордового ($\lambda = 760 \text{ нм.}$), жовтого ($\lambda = 580 \text{ нм.}$).

Національно-романтична гілка сецесії (модерна) в західному регіоні формується з 1900 років. Споруди національно-романтичної гілки львівської сецесії вбудовувалися в міське середовище на тих же принципах, що і зразки декоративної гілки. Морфологія композиції цієї гілки відповідає тим же ознакам, що і в східному, центральному і південному регіонах. Традиційна колористична контрастна ($\Delta L = 54 \text{ п.}$, $\Delta L = 36 \text{ п.}$, $\Delta L = 27 \text{ п.}$) палітра народної архітектури і декоративно-ужиткового мистецтва була використана в архітектурній колористиці національно-романтичної гілки, в яку модерн додав свою тонко розроблену палітру. На фасадах будівель національно-романтичної гілки на фоні вохристої ($\lambda = 585 \text{ нм}$) стіни контрастували керамічні поліхромні орнаментальні фризи геометричного або рослинного орнаменту, в яких використовувалися поєднання зелених ($\lambda = 527 \text{ нм.}$), бірюзових ($\lambda = 480 \text{ нм.}$), жовтих ($\lambda = 585 \text{ нм.}$), оранжевих ($\lambda = 620 \text{ нм.}$), бузкових ($\lambda = 380 \text{ нм.}$) кольоровостей, утворюючи контрастні гармонійні четвірки $\Delta L = 27 \text{ п.}$ (жовтий ($\lambda = 570 \text{ нм.}$) – синій ($\lambda = 470 \text{ нм.}$) – червоний ($\lambda = 690 \text{ нм.}$) – смарагдовий ($\lambda = 510 \text{ нм}$)), гармонійні тріади $\Delta L = 36 \text{ п.}$ (блакить ($\lambda = 480 \text{ нм.}$) – пурпур ($\lambda = 700 \text{ нм.}$) – лимонно-жовтий ($\lambda = 570 \text{ нм}$)) або пари $\Delta L = 54 \text{ п.}$ (жовтий ($\lambda = 570 \text{ нм}$) – синій ($\lambda = 470 \text{ нм.}$)).

З 1908 року у Львові під впливом віденської сецесії розвивається раціоналістична гілка модерна. У міське архітектурно-просторове середовище будівлі раціоналістичної гілки вбудовуються на тих же принципах, що і зразки декоративної і національно-романтичної гілки львівської сецесії. Морфологія композиції раціоналістичної гілки західного регіону аналогічна вищезгаданим принципам рішень фасадів раціоналістичної гілки східного, центрального і південного регіонів. Колористика раціоналістичної гілки львівської сецесії обмежена – використовуються градації ахроматичного сірого натурального каменя і сіро-бузкової ($\lambda = 380 \text{ нм}$) штукатурки - нюансна гармонійна гамма ($\Delta L \leq 21 \text{ п.}$).

У період, що розглядається, сформувався новий архітектурний масштаб і зовнішній вигляд Чернівців, Станіслава (Івано-Франківськ і інших малих міст Прикарпаття. У центрі цих міст уздовж головних вулиць були побудовані прибуткові двоповерхові і триповерхові будівлі банків, учбових закладів і таке ін. Містобудівні рішення і морфологія композиції фасадів відображала ті ж характерні риси сецесії (модерна). У декоруванні будівель був застосований рясний рослинний орнамент, декоративні маски і маскарони, виконані в різній

техніці. Колористична палітра споруд декоративної гілки дуже різноманітна. Застосовувалися кольоровості: вохра ($\lambda = 585$ нм.), світло-жовтий ($\lambda = 580$ нм.), рожевий ($\lambda = 736$ нм.), світло-блакитний ($\lambda = 497$ нм.), світло-зелений ($\lambda = 527$ нм.). Як правило, декор виділяється щільним тоном на тлі світлішої стіни або зливається з її тоном, проте застосовується і ахроматичний білий для виявлення об'єму «структурних пластичних деталей» і декору. Колористика архітектури декоративної і національно-романтичної гілки сецесії малих міст ґрунтується на гармонійних контрастних парах ($\Delta L = 54$ п.), тріадах ($\Delta L = 36$ п.) і четвірках ($\Delta L = 27$ п.) та нюансної гармонії ($\Delta L \leq 21$ п.). Колористика архітектури всіх гілок сецесії (модерна) у значній мірі збігається з колористикою архітектури Львова.

ВИСНОВКИ

Аналіз колористики архітектури всіх трьох гілок модерна у всіх регіонах України показав, що стиль «модерн», що затверджував синтез мистецтв, естетизацію і гуманізацію середовища, привніс в архітектуру свою своєрідну, витончену колористику, що грала найактивнішу роль у формуванні архітектурно-художнього образу цього унікального стилю.

І. Колористичний аналіз традиційних етнічних колірних культур східного, центрального, південного і західного регіонів України показав, що їх основу складають контрастні гармонійні колористичні палітри, що складаються з пари жовтого – синього ($\Delta L = 54$ п.) та четвірки жовтого - синього і червоного - смарагдово-зеленого ($\Delta L = 27$ п.). Дослідження достатньої (198) кількості зразків архітектури всіх трьох гілок модерна в названих регіонах України виявило, що фасади будівель виділялися із забудови попередніх епох своєю специфічною колористичною палітрою, на формування якої вплинули традиційні регіональні етнічні колірні культури України і колористичні тенденції архітектури західноєвропейського модерна:

1) для палітри архітектури декоративної гілки модерна східного, центрального, південного і західного регіонів є характерним використання градації жовтого ($\lambda = 580$ нм.), зеленого ($\lambda = 527$ нм.), світло-блакитного ($\lambda = 497$ нм.), сірого, червоно-охристого ($\lambda = 650$ нм.) і ахроматичного білого. Широко застосовувалися в декоративній гілці модерна сюжетні поліхромні і орнаментальні майолікові панно, керамічні фризи і вставки: жовті, оранжеві, рожеві, пурпурні, фіолетові, бірюзові, смарагдові, виконані в контрастній ($\Delta L = 54$ п.), ($\Delta L = 36$ п.), ($\Delta L = 27$ п.) або нюансній гамі ($\Delta L \leq 21$ п.), за допомогою яких була реалізована концепція модерна про синтез мистецтв;

2) для палітри національно-романтичної гілки модерна всіх регіонів є характерним використання палітри традиційних етнічних культур, в які модерну

привніс свою, тонко розроблену колористичну палітру. Не дивлячись на те, що національно-романтична гілка модерна розвивалася паралельно в східному, центральному, південному і західному регіонах України, спостерігається деяка колористична відмінність, а саме:

- для східного і центрального регіону є характерним використання поліхромії монументально-декоративного мистецтва, заснованої на гармонійних контрастних палітрах, на фоні вохристої стіни в поєднанні з поліхромним черепичним дахом (червоного, синього) або використання традиційного української побілки у поєднанні з поліхромним черепичним дахом і поліхромними зразками монументально-декоративного мистецтва в руслі тенденцій колористики модерна;
- для південного регіону є характерним використання традиційного українського білення в поєднанні з поліхромним черепичним дахом і поліхромними зразками монументально-декоративного мистецтва, заснованого на гармонійних контрастних палітрах, в руслі тенденцій колористики модерна;
- для західного регіону є характерним використання поліхромії монументально-декоративного мистецтва, заснованої на гармонійних контрастних палітрах, в поєднанні з вохригим фоном стіни і поліхромним черепичним дахом.

3) раціоналістична гілка архітектури модерна східного, центрального, південного і західного регіонів характеризувалася використанням ахроматичного сірого з варіацією його тональних градацій.

II. Прийоми колористики в системі композиційних засобів реалізовувалися на основі вказаних вище гармонійних палітр, які виявляли об'ємно-просторову структуру об'єктів архітектури у всіх трьох гілках модерна у всіх регіонах України.

- У декоративній гілці архітектури модерна східного, центрального, південного регіонів ахроматичний білий сприяв тектонічному виявленню на фоні поліхромної стіни «структурних пластичних деталей» (пілястри, лопатки, обрамлення під'здів і вікон, карнизи, кронштейни і т.ін.) і «декоративно-символічних елементів» (геометричний або рослинний орнамент, стилізовані зображення птахів, тварин, міфологічні образи та т.ін.).
- У декоративній гілці архітектури модерна (сецесії) західного регіону виділялися темним тоном «структурні пластичні деталі» і «декоративно-символічні елементи на фоні світлої поліхромної стіни.
- У національно-романтичній гілці архітектури модерна всіх регіонів України об'ємно-просторова структура об'єктів архітектури не виявлялася або ахроматичний білий на фоні поліхромної стіни сприяв виявленню «декоративно-символічних елементів» (рослинний орнамент і рослинний орнамент, що геометризувався, стилізовані зображення птахів, тварин).
- У раціоналістичній гілці модерна всіх регіонів об'ємно-просторова тектонічна структура виявлялася монохромною сірою палітрою.

III. Аналіз реалізації функцій колористики в системі композиційних засобів стилю модерн в Україні достатньої кількості зразків різних його гілок показав:

1. Функція колористики з виявлення функціонального призначення споруди фактично не була виявлена як активний виразний композиційний засіб на фасадах зразків модерна. Колір брав активну участь у виявленні функціонального призначення інтер'єрів, але, ця проблема не включалася в коло поставлених задач дослідження.

2. Виявлена робота кольору в реалізації колористичної функції активізації тектонічних характеристик архітектурної композиції об'єктів модерна у всіх регіонах України і у всіх трьох гілках стилю. Практично всі зразки стилю використовують щільні «земляні» відтінки для позначення несучої здатності цокольних елементів будівлі. Світлими, виступаючими, «пружними» кольоровостями виявлялися несучі вертикальні елементи (пілястри, колони, лопатки, міжповерхові пояси), що завершують конструктивні деталі. «Важкі» елементи рустування, реалізовані природними кольоровостями гранітних поверхонь, чітко змальовувалися світлими графічними лініями швів. Чітка схема колористичної роботи тектонічної функції колористики активно просліджується у всіх обстежених зразках.

3. Не менш яскраво виявилася в архітектурі модерна України і формоутворювальна функція колористики. Модерн широко використовує можливості кольору у виявленні і корекції формоутворення (В.В. Кандінський, Араухо, Н. Є. Трегуб). Виступаючі світлі і «теплі» і відступаючі «холодні» і темні кольоровості надзвичайно активно допомагають виявленню глибинних об'ємних характеристик фасадів у модерні у площинному фронті, збагачуючи пластику. Це торкається декоративної гілки архітектури модерна в Україні. У раціоналістичній гілці архітектури модерна вказана функція не працює.

4. Функція гармонізації пластичної мови архітектурної композиції колористичними засобами також активно була реалізована в декоративній і національно-романтичній гілках модерна України. Гармонія морфологічних побудов пластичної мови органічно зливалася з вишуканими нюансними і контрастними гармоніями палітри декоративного модерна, а динамічні рішення пластичної мови національно-романтичної гілки підтримувалося барвистістю її яскравої колористичної палітри.

5. Досліджена функція колористики в реалізації її впливу на формування архітектурно-художнього образу. Витончена, вишукана палітра колористичної мови допомагає створенню рафінованих, трохи меланхолійних інтонацій у структурі архітектурно-художнього образу характерних зразків декоративної гілки модерна в Україні, що відчували вплив західноєвропейського модерна. Природно яскрава палітра традиційних національних уподобань, що вирвалися на фасади споруд національно-романтичної гілки, допомагає створенню унікальних,

неповторних за своїм емоційним звучанням життєрадісних архітектурно-художніх образів, орієнтованих на здорову народну традицію.

Результати дослідження можуть не тільки заповнити дефіцит знання про найважливішу грань архітектурно-художнього образу унікального стилю на межі XIX – XX століть в національній архітектурі України, який був значним внеском в європейський архітектурний процес, але і може послужити підґрунтям для збереження безцінного національного архітектурного надбання і можливості збереження і розвитку досліджених традицій в перспективній проектній діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Селищева І.І. Композиционно-колористические особенности стиля «модерн». // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті, - вип. № 3, - X., 1997. - с. 8-11.
2. Селищева І.І. Многоязычье и символика цвета стиля «модерн». // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті, - вип. № 5, - X., 1997. - с. 23-24.
3. Селищева І.І. Проблема цвета в формировании художественного образа. // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті, - вип. № 1, - X., 1998. - с. 16.
4. Селищева І.І. Цвет как художественное воплощение эпохи модерна. // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті, - вип. № 2, - X., 1998. - с. 40-41.
5. Селищева І.І. Развитие национально-романтического стиля Украины на рубеже XIX и XX века. // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті, - вип. № 6, - X., 1998. - с. 41-42.
6. Селищева І.І. Город и культура эпохи модерна. // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті, - вип. № 1, - X., 1999. - с. 69-70.
7. Селищева І.І. Львов и львовская архитектура конца XIX и начала XX века. // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті, - вип. № 4-5, - X., 1999. - с. 122-124.
8. Селищева І.І. Поздня лвовская сецессия и национально-романтический стиль. // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті, - вип. № 6, 1999 - № 1, 2000 - X., - с. 131-133.
9. Кравець В.Й., Селищева І.І. Колористика эпохи «модерн» в архитектуре Харькова. // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті, - вип. № 2-3`2001 – 1` 2002 - X., - с. 185-190.

10. Селищева І.І. Монументальна живопись Харькова конца XIX – начала XX столетия. // Культурна спадщина Слобожанщини. Культура і мистецтво. Збірка науково-популярних статей. Число 5. Харків, Курсор – 2005. – с. 155-159.

11. Селищева І.І. Колористика декоративной ветви модерна в архитектуре Харькова. // Культурна спадщина Слобожанщини. Культура і мистецтво. Збірка науково-популярних статей. Число 5. Харків, Курсор – 2005. – с. 160-167.

АНОТАЦІЯ

Селищева І.І. Колористика в системі композиційних засобів архітектури модерну в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури. Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури. – Харків, 2007.

Дисертація присвячена проблемі колористики в системі композиційних засобів архітектури модерна в Україні. Аналіз достатньої кількості зразків архітектури усіх трьох гілок модерну (декоративної, національно-романтичної та раціоналістичної) показав, що фасади будівель виділялися із забудови попередніх епох своєю специфічною колористичною палітрою, на формування якої вплинули традиційні етнічні кольорові культури регіонів України та колористичні тенденції архітектури західноєвропейського модерна. Прийоми колористики в системі композиційних засобів реалізовувалися на основі контрастних та нюансних гармонійних палітр, котрі виявляли об'ємно-просторову структуру зразків архітектури трьох гілок модерну в основних регіонах України. В дослідженні були розглянуті проектні функції-цілі колористики в системі композиційних засобів стиля «модерн» в Україні.

Ключові слова: колористика архітектури, архітектурно-художній образ, система, морфологія, композиція, синтез мистецтв, стиль модерн.

АННОТАЦИЯ

Селищева И.И. Колористика в системе композиционных средств архитектуры модерна в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата архитектуры по специальности 18.00.01 – теория архитектуры, реставрация памятников архитектуры. – Харьковский государственный технический университет строительства и архитектуры. – Харьков, 2007.

Актуальность исследования обусловлена необходимостью возрождения генетических основ национальной архитектуры, а так же ее дальнейшего развития в новых условиях исторически сложившихся черт национальной архитектуры. Несмотря на то, что модерн, как этап развития мировой и отечественной архитектуры освещен в профессиональной архитектуроведческой и искусствоведческой литературе как отечественными, так и зарубежными исследователями, однако в профессиональной отечественной литературе практически полностью отсутствует анализ именно колористической грани архитектурно-художественного образа в системе художественных приемов модерна. А между тем значительную роль в формировании образно-эстетического строя лучших образцов архитектуры стиля «модерн» играло именно цветовое решение композиционных приемов, создавших неповторимый и характерный художественный облик стиля в Украине. Анализ достаточного количества образцов архитектуры всех трех ветвей модерна Украины выявил, что фасады зданий выделялись из застройки предыдущих эпох своей специфической колористической палитрой, на формирование которой повлияли традиционные региональные этнические цветовые культуры Украины и колористические тенденции архитектуры западноевропейского модерна. Приемы колористики в системе композиционных средств реализовывались на основе контрастных и нюансных гармонических палитр, которые выявляли объемно-пространственную структуру объектов архитектуры во всех трех ветвях стиля «модерн» в основных регионах Украины. На основе заявленной методике исследования были рассмотрены функции колористики в системе композиционных средств стиля модерн в Украине во всех трех ветвях: декоративной, национально-романтической и рационалистической. Выявлена работа цвета в реализации колористической функции активизации тектонических характеристик архитектурной композиции объектов модерна Украины во всех трех ветвях стиля. Практически все образцы стиля используют плотные «земляные» тона для обозначения несущей способности цокольных элементов здания. Светлыми, выступающими, «упругими» цветностями выявлялись несущие вертикальные элементы, конструктивные детали выявлялись «легкими», светлыми цветностями. «Тяжелые» элементы рустовки, реализованные естественными цветностями гранитных поверхностей, четко обрисовывались светлыми графичными линиями швов. Модерн широко использует возможности цвета в выявлении коррекции формообразования. Выступающие светлые и «теплые» и отступающие «холодные» и темные цветности чрезвычайно активно помогают выявлению глубинных и объемных характеристик фасадов в плоском фронте застройки вдоль красных линий улиц. В рационалистической ветви архитектуры модерна указанная функция не работает ввиду ахроматичности. Исследована функция колористики в реализации ее влияния на формирование архитектурно-

художественного образа. Утонченная, изысканная палитра колористического языка помогает созданию рафинированных, несколько меланхолических интонаций в структуре архитектурно-художественного образа образцов декоративной ветви модерна. Естественно яркая палитра традиционных национальных предпочтений, выравнившихся на фасады сооружений национально-романтической ветви, создает уникальный, по своему эмоциональному звучанию, жизнерадостный архитектурно-художественный образ, ориентированный на здоровую народную традицию. Результаты исследования могут послужить основой для сохранения национального архитектурного достояния, органично влившееся в европейский архитектурный процесс рубежа XIX – XX веков, но и может послужить возможности развития исследованных колористических традиций в перспективе.

Ключевые слова: колористика архитектуры, архитектурно-художественный образ, система, композиция, морфология, синтез искусств, стиль модерн.

ANNOTATION.

Selischeva I.I. Colouristic in the system of the composite means of the architecture "Modern" in Ukraine. Manuscript.

Thesis for a scientific degree of architecture in specialty 18.00.01. – Theory of Architecture. Architectural monuments restoration. – Kharkov State Technical University of Construction and Architecture. – Kharkov, 2007.

The actuality of the investigation is stipulated for the necessity of the colourists of architecture "Modern" restoration in Ukraine. It will permit to return the originality to the object-spatial environments of the cities, enrich and increase the emotional expressiveness of the art-architectural image of the structures of "Modern". The investigation of a sufficient number of the architectural samples of all three branches of "Modern" in the main cultural regions of Ukraine cleared up that facades of the buildings distinguished from the developments of the previous epochs by their specific colouristic palette on the formation of which traditional regional ethnic colour cultures of Ukraine and colouristic tendencies of the west-European Architecture "Modern" have influenced. Methods of the colouristic in the system of the composite means have been realized on the basis of the contrasted and shaded harmonic palettes, which revealed the volume spatial structure of the architectural objects in all three branches of the style "Modern" in the main regions of Ukraine. In the investigation the project function – aims of the colouristic in the system of composite means of the architecture "Modern" in all three branches of the style (decorative, national-romantic and rational) in Ukraine have been considered. Key words: colouristic of architecture, art-architectural image, synthesis of art, style of Modern.

040.17.04
Міст.

Підписано до друку 06.02.2007р. Формат 60x84, 1/16. Папір офісний.
Друк на ризографі. Умовн.- друк. арк. 1,0. Обл. -вид. арк. 1,0.
Зам. № 1221 . Тираж 100 прим.

61002, Харків, ХДТУБА, вул. Сумська, 40.

Видавничий центр Харківського державного технічного університету
будівництва та архітектури
61002, Харків, вул. Сумська, 40.

452458

Ав.

АВ 71.646

Мист.

МЕСТНО 2007

Мист